

dallamvilága hatja át újra és újra, s teszi részesévé az olvasót is a nyelvszületés csodájának. Mint ebben a szabályos 6//6 (felező tizenkettes) 4/4//4/4 (felező nyolcas) szótagrendű, sorvégi és belső rímekben gazdag négy sorosban: „Mikor megszülettem, / nagyon kicsi lettem. / De ha egyszer öreg leszek, / elérem majd az eget is.” (*Mikor megszülettem*) (Móra)

MIKLYA ZSOLT

Vérfarkas az álmok útján

NAGY KATA: *INKOGNITÓABLAK*; HORVÁTH BENJI: *BEATCORE*, HORVÁTH BENJI: *AZ AMNÉZIA ÚTJA*

(Az álmok menetrendszerinti járatán a működés) Az *Inkognitóablak* Nagy Kata első kötete: mindössze harminckét vers alig ötven oldalon. Ez egyrészt imponáló, azt sugallja, alaposan megrostált anyaggal állunk szemben, másrészt – már a kötet olvasása közben és után is – felmerül, hogy ez talán mégis túl sovány. Szimpatikus anyag, mert nem akar mindent megmutatni – akár úgy, hogy változatos formagyakorlatokon előtárja mesterségbeli tudását, akár úgy, hogy az első megírt darabtól a nyomdába adásig született versek gyűjteménye volna (mindkettőre láttunk számos példát) –, ám többszöri olvasás után is az az érzése az olvasónak, hogy keveset mutat, hogy hiányzik valami. Majdnem minden szövegben találhatunk például figyelemre méltó mondatokat, sorokat vagy képeket, azonban nincs olyan vers, amely önmagában megállna és emlékezetes maradna.

Megoldás lehetne, ha a versek egy nagyobb koncepcióba illeszkednének, s így a versanyagot egyben kellene mérlegre tennünk, azonban ilyen egységes koncepció, amely bármilyen vékony szállal is, de egybefűzné a szövegeket, nincsen – ötletek, témák és motívumok vannak, melyek kisebb halmazokat képeznek (sőt, olykor közös metszetük is van, mégis sincsenek rendszerré szervezve), s ezeknek kellene koherens kötetegységet képezniük. Az egyik ilyen téma a családanység. Tág témakör, beleférnek epizódok a gyereknevelésből („Mindig a liftben kéred fölfelé menet, / amikor benyomod a gombot. // *Anyá, mondd el nekem a balált*”, *Ablakzsiráf*), de a háztartást vezető feleség életéből is: „Még mennyi évet kell lemosogatnom, ahhoz, hogy megértsd, / mindig csak bérlő voltam.” (*A legbosszabb hónap*); „Nézd, itt voltam boldogtalan, és amikor az ablakokat mostam, / vigasztalan eső esett.” (*Kényelmes válaszok a félelelmről*)

A leginkább figyelemre méltó az, ahogyan Nagy Kata nyelvet talál a rosszul működő házasság abuzív hétköznapjaira, s a nő szabadulásvágyára: „Az érintés attól a kéztől, / ahogy a könnyű évszak sarkkörén túljutottunk, / ugyanúgy fáj, mint az ütések, amikkel kiverte belőlem / az elkékült főnevet, a szilvamagnyi szívem” (*Az erőszak ornamentikája*). Ám igazán sajnós ez sem emelkedik vezérmotívummá, ahhoz hasonlóan marad jelzésértékű, ahogyan *A legbosszabb hónap* emlékeztet Kékszakáll történetére („A hátsó szoba csendesnek tűnik, de idővel megismered / a félreérthető neszeket”), ám aztán azzal sem a vers, sem a kötet nem kezd a

továbbiakban semmit. Szép hasonlatban fogalmazódik meg a szabadságvágy is, ám igazán ez sem tart sehová: „nem rossz egyedül, csak unalmas, / mint minden- nap ugyanarról a sínpárról / álmodni, ami előtted fut” (*Ülj le, tragédia*).

Egy másik fontosabb téma a halál. Ez először a gyermeki naivitás nyelvén szó- lal meg – lásd *Ablakzsiráf*, illetve: „A koszorúkat harangfűből fonták a gyerekek, akik ma / délután eljátszották a halált.” (*Melyik isten*) –, amit aztán a nagymama el- vesztése tovább árnyal. Ezekben a szövegekben találkozunk fajsúlyosabban kor- társ költészetünknek azzal a tendenciájával, amelyet testpoétikának nevezhetünk. A „Mama emlékére” ajánlott *Kertészettannak* jellemző eljárása, hogy a test hason- latai, metaforái a mesterséges vagy természetes táj elemeiből érkeznek. „A házad még áll, / hajszázrepedések vannak rajta. // Éjjelente a falához simulok, / és méz- zel töltöm fel / a ráncokat. [...] A fő szerveim helyén / mohás kövek vannak, / így gondolnom sem kell az élőkre”.

Nagy Kata ahhoz a '80-as években született költőgenerációhoz tartozik, amely- ből kinőtte magát például a Telep és az Előszeton, és amelynek költői előképei között sorolható fel mindenekelőtt Kemény István, Szijj Ferenc, Marno János vagy Gál Ferenc. Nagy költészetével párhuzamba mindenekelőtt Kemény és Gál lírája állítható – habár egy-egy mondat szerkezete, sor- vagy szótörése kapcsán joggal volna említhető Szijj és Marno is. *Az erőszak ornamentikája* című verse elé egy Gál Ferenc-mottót választott: „És nem azért beszélek halkabban, hogy bárki köze- lebb jöjjön”. Lehetne ez a kötet mottója is, hiszen a versek távolságtartók, csöndes monológok vagy – az ajánlásokkal ellátott szövegek esetében – magánbeszéddel határos üzenetek családtagoknak és barátoknak, például Borinak, Benjinek és Mi- kinek. Keményre emlékeztet például az olyan indirekten megfogalmazott időmar- ker, mint „A szocializmus bukása utáni tizedik évben” (*Kényelmes válaszok a féle- lemről*), de ennél is beszédesebb a *működés* (kulcs)fogalma. Keménynél ez az életmű sarkalatos pontjain jelzi, hogy bármennyire is igyekszik az ember beleavat- kozni a dolgok rendjébe, valójában a világba vagyunk vetve, s van a működésnek egy (elzárt, *titkos*) szintje, amit – mondjuk úgy – el kell szenvednünk. Hasonló ki- szolgáltatottságra mutat rá a fogalom Nagy Katánál is: „a nyár valószínűleg nem működik. [...] tél és tél között úgy teszek különbséget, / hogy átülök egyik szék- ből a másikba.” (*Kültérelmi nyom*). Másutt: „éjjel tovább működöm” (*Ami erősebb a félelemnél*) – ez is kiszolgáltatott helyzet: az alvás, az álmodás, az alvás kényszer- rének, tágabbban pedig a testi létezés elszenvedése.

Kemény és Gál költészete kapcsán beszélhetünk egyfajta, néhol a naivitásig könnyű (neo)szürrealizmusról. Ez az *Inkognitóablak* verseire is alkalmazható fogal- lom, a versek gyakran álmokképekből bomlanak ki, máskor gondolatmenetük rend- kívül asszociatív, logikájuk sajátos – és ezekhez babonarendszer társul és valamifé- le mágia –, ennél fogva a versbeszédnek gyakran van szürrealista, látomásos jelle- ge: „az álom menetrendszerinti járatával jöttél” (*Éjszaka van. Minden világos.*); „A kétfajta sötétben, amikor elválnak a dolgok” (*A helyi mágia szabályai*); „azok után sem érdemes hinni a babonáknak, / hogy a telihold fényét az erkélyre tett tál víz- / tükrébe zártuk” (*Távolodás a betedik háztól*). Ez a szürrealista képalkotás ered- ményez igazán szép találatokat, általában birtokos esetekbe bujtatott metaforákat (reneszánsza van ennek a költői eszköznek például Bajtai András *Kerekebb napok*,

Krusovszky Dénes *Elégiazaj* köteteinek vagy Sirokai Mátyás *beat-korszakának* meghatározó alakzataként). „Fekete dobozba költözik a szív. / Ami erősebb a félelemnél, az már hangrobbanás. / Az arcát kéne fölزابálni. // Kikopogatni szeme fahéj titkait.” (*Ami erősebb a félelemnél*); „ki nem találnád, hogyan keletkeztek a lyukak / az éjszaka függönyén” (*Egy rokonunk távozása*); „Csurgatott tojás a reggel, s az éj törött héját hamar elfelejtik” (*Útleírás*); „az álom játszóterén” (*A boldog mitokondrium*).

Láthatjuk, Nagy Kata kötete rendkívül mozaikosan, kollázsszerűen áll össze. A versvilág elemeit csupán két dolog tartja egybe – megítélésem szerint lazán –, az egyik a szövegek jól meghatározható, azonos, egyetlen lírai énje, a másik a szerzői akarat vagy vízió. Ez önmagában nem volna probléma, a gond, hogy ez kevésbé tudatos, inkább esetleges vagy ösztönös formai elképzelésnek tűnik. E tekintetben pedig a mai napig érvényes Weér Ivó megállapítása, miszerint „[b]ármi lehet vers, [...] egyetlen alapvető szabályt kell csak betartani ahhoz, hogy semmi ne legyen kínos: mindennek nyilvánvalóan és láthatóan *tudatosnak* kell lennie” (*„Komolyhon tartomány a mi kamránk”. Nemzedéki introspekció a mai versekben szereplő utalásokról és hatásokról = Csipesszel a lángot. Tanulmányok a legújabb magyar irodalomról*, szerk. Károlyi Csaba, Nappali ház, Bp., 1994, 39.). Nagy Kata kötete révén persze nem beszélhetünk kínosságról, hiszen vannak nagyon jó momentumai, ám a folytatásnak mindenképpen jót tenne a kigondoltabb, tudatosabb (kötet)kompozíció-építés. Örömteli, hogy a sziglieti kötetbemutatón az derült ki, a szerző játszik egy markánsabb koncepció kitalálásának gondolatával.

(„*Veni, vidi, veni, vidi*”. *Győzelem nincs*) *Az amnézia útja* (későbbiekben: AÚ) Horváth Benji harmadik kötete, amely – akárcsak Nagy Katáé – mintegy nyolc-tíz év többször rostált, átírt és átszerkesztett anyagát tartalmazza. Ez azért érdekes, mivel második kötete, a *Beatcore* (BC) 2015-ben jelent meg, azt kell tehát gondolnunk, hogy a két kötet versei párhuzamosan keletkeztek és alakultak, ilyen formán érdemes is őket egymás mellett olvasni. Már csak azért is, mert a *Beatcore* elején, az *Élet a fűvész-korszakban* című versben azt olvassuk: „el kellene / mesélnem az életem. / hogy x vagy y megértse, / de inkább, hogy én is értsem”, míg *Az amnézia útja* utolsó, *Partizánok ki a hóra* című versében az alábbiakat: „Alakul a molekula, / konzerválódunk, a szövegben idézetek vannak, / eredeti vagy megroncsolt formában, mintha, nem mintha, / én ebben a korban éltem volna. Egyszer leírtam egy / mondatot, akkor nem tudtam, mit jelentett, nem volt / tiszta, csak a szándék, hogy majd meg fogom érteni, / mindennek a végén, valóra válok ebben a mondatban”.

Mindkét kötet önelemző, önostorozó tragikus pokoljárás, amely(ek)nek végén csupán nézőpont kérdése, hogy happy endet találunk-e – a *Beatcore* zárlata: „a bűnök és erények visszatérnek még, / radioaktív ködben ólálkodó stalkerek, / csernobili vérfarkasok laknak bennem. / béke, nyugalom, perverziók, heppiend.”; *Az amnézia útja*: „nekem már semmilyen kontextusban nem érné meg / időt áldozni minthanemmintha haragraháborúra”. A kötetbemutatókon olyan költészettörténeti párhuzamok hangzottak el, mint François Villon, Balassi Bálint és Ady Endre, a *Beatcore*-ról író Kerber Balázs pedig a beatköltészetet említi (*Utak találkozására*, Műút, 2016056), valamint Faludyt, aki azonban Villon-fordítóként/-átköltőként már visszacsatolás az előbbi körbe.

„Én már harmincéves koromban / Kiittam mindazt, ami szégyen. / Egész bölcs nem vagyok, azonban / Nem is vagyok bolond egészen.” – szól Vas István hangján Villon *A nagy testamentumának* felütése, s ha az életkor nem stimmel is, Horváth két újabb kötetének hangvételét és tétjét jótékonyan világítja meg ez az idézet. A két kötet együtt egyfelől fiatalkori létösszegzés, s van is miről írni, van tapasztalat, van miből tanulságokat levonni, hiszen a lírai én életmódja röviden a „sex & drugs & rock 'n' roll” („szex, drogok, rokenroll» fekete / tetoválásokon elnyomott cigi” – *Pareidolia*, BC), illetve a punk „NO FUTURE!” jelmondataival írható le („A sörsátrak közt könnyű minden tánc, / de holnap nincs, és határozott a hajnal.” – *Ami lefoglal*, AÚ). Ez első meggondolásra talán inkább bohémságnak, hedonizmusnak tűnhet, ám minden „numera”, minden szál cigi, minden hajnalig tartó piázás, minden spangli vagy bogó és minden másnapos refluxra megivott vitriolos kávé – tehát röviden: az élet velejének kiszívása – véresen és romantikusan komoly önpusztítás. Másfelől mementó vagy memoár is Horváth lírai vállalkozása, különösen *Az amnézia útja*, melyet a szerző korán elhunyt barátainak, illetve „a névteleneknek, a száműzötteknek, az átkozottaknak, a dicstelen halottaknak és a maradékoknak” ajánlott. Horváth még avval is eljátszik, hogy *Az amnézia útja* verses regény volna, ezt támogatnák például a cikluscímekbe írt évszámok, amelyeknek kronológiát kellene teremteniük, ám a mikronarratívákat magukba foglaló versek végül nem, vagy csak töredékesen állnak össze nagyobb történetté.

Ám Horváth lírája nemcsak a beatirodalom, de a rockzene felől is olvasható – a második kötet címe a benne összeérő két zenei stílus, a beat(rock) és a hardcore két ellentétes minőség, a beat kiegyensúlyozottságának és a HC zaklatottságának találkozása. Én a versekben is a könnyűzenei utalásokra figyeltem fel elsősorban – még akkor is, ha egyébként röpködnek a klasszikus görögös-latinos utalások vagy a „józsefatillák” (nehéz volna megszámolni, hány változatban kerül elő az *Óda* mellékdala). Meglátásom szerint kivételt képez ezek között a *Relax* (AÚ) című vers, a rekvizitumokat tekintve talán ez áll leginkább közel a beatek lírájához, még akkor is, ha a kevés rövidebb, strukturáltabb szöveg közé tartozik, nem pedig az áradó gondolatfolyamok sorát gazdagítja, ami jellemző formája *Az amnézia útjának*. A lírai én jazzt hallgat – ez a beatek zenéje – és utazik, repül, ami főleg a verscím és a kötetkontextus felől értelmezve (kvázi)drogos tripként is, tényleges és átvitt értelemben vett, egyszerre külső és belső utazásként értelmeződik. „Hallgatód hát, ahogy Thelonius Monk, / a szőlőpilóta magyarázatait kopogja // elnyugvó testek rezgéseire. [...] És a Margithídnál megérzed a téli holdat, / amíg fejedben üti a zongorát Thelonius Monk, / pilótád. nem találsz benne hibát, / ahogy dúdolva újra repülőre szállsz.” Jellemzőbb azonban, hogy amint klasszikus rock és punk jelmondatok megidéződnek, úgy klasszikus zenekarok is: például az Animals (mint a *House of the Rising Sun* című amerikai népdal legismertebb előadója), a Nirvana, a Sex Pistols, hogy csak néhányat mondjak. Ugyanakkor ez a rock 'n' roll stíl a legnagyobb rizikófaktora Horváth lírájának, mivel sajátja ennek egyfajta romantikusan őszinte és olykor patetikus póz is. Csak egy példát hozva: a már idézett tekón elnyomott cigaretta éppúgy tekinthető teátrális, patetikus gesztusnak, romantikus giccsnak, mint tökösségnek, keménységnek vagy *badass*-ségnek. Ahogyan az éjszakában megvaduló ént vérfarkasként azonosítani szintén pozór-

ség. Bár, hogy ez a póz mennyire kétélű fegyver, arra jó példa a *Kedves Irén!* (AÚ) című vers, amelyikben hatásos, igaz, a szöveg nem mentes az öniróniától sem. „Bárhová megyek, / van egy állatom, / ami a véremlében lakik, / és mindig be akar mutatkozni mindenkinek. [...] Szeretem, ha felrúghatom végre a hülye rendet. / Szeretem a hardteknőt és szeretem a rokkot. / Isten látja lelkem, szeretem a gangsztareppet. [...] már soha nem fog elhallgatni / a vérfarkas, aki üvölt a szívében.”

Ám ennek a rock 'n' roll őszinteségnek éppen az áradó, gondolatfolyamos szabadvers-forma nem tesz jót, mivel bőbeszédűvé, fecsegővé válik a beszélő – ezt még akkor is fel kell rónunk, ha alapvetése a koncepciónak a lecsupaszodás, a tényleg mindent meggyónás, hogy aztán innen, ezeknek a tanulságán lehessen új-rakezdeni. Túlbeszél és önsajnálató ez a részlet: „én mindenütt romokat hagytam, / hogy kezdődjön el minden, / hogy egyszer körbeérjen, / bizony én is ölni jöttem, / megfojtani szelíden / játékból minden tangót, / bimbózni hagyni mégis, / hogy nyíljon ki és sírjon. / egy szabályos fasz vagyok én is.” (*Vérkeringő*, BC); giccses az olyan szóösszetétel, mint a „pokolpillangó”, főleg, ha a versnek – például – a leviatán említése akar bibliai mélységet kölcsönözni (*Idegenből*, BC). S talán ez is túlfirt, főleg a mondat végi patetikus szóösszetétellel: „Hagyd el azt az álmot, amit magad előtt láttál, belőle függőséget csináltál, / te lélekvandál.” (*Fel szállnak a fecskék*, AÚ)

Ám méltánytalan volna elhallgatni, hogy vannak a monstre önismereti tripnek olyan mondatai, amelyek betalálnak. „Aki magát tanulja folyton, / hogy szárnya mennyi szuszt bír el, / az magának bejárhatatlan utca” (*Modigliani taligán*, AÚ) És vannak nagyon erős versek is, ám ezek azok, amelyek összefogottabbak s a klaszszikusabb verseszmény felől is könnyebben befogadhatók. A már említett *Relax* mellett ilyen például a finom emelkedettségével Málík Roland egyes verseire, mindenekelőtt *A vágáns dalára* emlékeztető *Iacov ugrása* (AÚ): „És elpöccintve a csikket, / levizelt a tájra. / Alatta felszisszent a város, / megindult pályáján a nap, / és sliccét fel se húzva / megindult ő is. // Az időzítés jó volt. / Az angyal énekelni kezdett, / amíg ő ívét írta a légben, / teste vezette a fényt, / és pont addig tartott az ének, / ameddig földet ért.”

Horváth erőfeszítései az emlékéllítésért és a feloldozást jelentő felejtésért pürroszi győzelmet szülnek, ha ez győzelem egyáltalán. Ha véget ért a harc, a halál évada egyáltalán. De biztatásként a magyar jazzrock legjelesebbje, a Sirius zenekar refrénje jusson eszünkbe: „Egyszer eljön majd a nap, / mikor egy rövid perc alatt / elhagyom a széttört álmokat”. (*JAK+PRAE.HU; Erdélyi Híradó Kiadó-FISZ*)

MOHÁCSI BALÁZS